

Müüjate kutsega seotud ohutegurid

Evelyn Aaviksoo
Töötervihsoiu resident

Müüjad on klienditeenindajad, kes töötavad hulgi- ja jaemüügiga tegelevates kaubandusettevõtetes. Suure osa tööst moodustab suhtlemine, mis on ka üheks müüja tööga seotud tervisemõju teguriks. Ohte tervisele on sellel töö mitmeid ning alljärgnevalt annangi neist ülevaate.

Foto: Daisy Lappard

Müüja tööülesannete hulka kuulub

- kauba vastuvõtmine,
- müügiks ettevalmistamine ja müügisaali paigutamine;
- oma töökoha ettevalmistamine ja korrashoid;
- klientide nõustamine kaupade sortimendi, kvaliteedi, hooldamise, kasutusvõimaluste ja muu sellise osas;
- arveldamine klientidega.

Müüja töö eeldab head kaubatundmist, üha enam ka võõrkeelte oskust, valmisolekut pidevalt suhelda, selgitada välja klientide soove, osata toime tulla erisuguste klientidega.

Tööaeg sõltub konkreetsest ettevõttest. Sageli on töö vahetustega, üksikutel juhtudel ka öötöö.

2000. aasta rahvaloenduse andmetel oli müüjaid 30 816 (neist müüjaid ja demonstraatoreid 29 570 ning kioski- ja välimüüjaid 1246).

Eesti kaubandusettevõtetest ca 90% moodustavad väikesed kauplused, kus töötajate arv on kuni 19. Selliseid ettevõtteid on üle 9000. Samas annavad need alla poole kaubanduse kogukäibest.

Aastaseks tööjõuvajaduseks kaubanduses hinnatakse natuke üle 3000 inimese.

TÖÖTURUAMET JAOTAB MÜÜJA KUTSEALA JÄRGMISTEKS AMETITEKS:

- demonstraator
- hulgimüüja
- klienditeenindaja
- müüja/kassir
- tankla müüja-operaator
- tellimuste hankija/vastuvõtja
- väikepoe müüja
- kioskimüüja
- tänavamüüja
- turumüüja

SAGEDASEMAD OHUTEGURID MÜÜJA TÖÖS

Töötajate tervise ja tööohutuse riskide tuvastamine algab töökeskkonna, -kohtade ja -asendite kaardistamisest ning töövahendite ja kauba määratlemisest.

SEISEV TÖÖ

Suur hulk müügisaalet on kujundatud nii, et müüja peab olema klientide nõustamiseks pidevalt jalul, puudub istumisvõimalus. Nii saavad suure koormuse osaliseks jalad ja selg.

Seisva töö puhul on vaja tagada töötajale ergonoomiline asend ja puhkamisvõimalus. Teenindussaalis on lahenduseks kõrge istetugi, millele müüja saab mugavalt toetuda. Tööpäeva jooksul on vaja anda jalgadele ja seljale puhkamise võimalus: istuda ja pikutada.

SUNDASENDID JA RASKUSTE TÕSTMINE

Sundasendid on probleemiks peamiselt kassatöötajatel. Töökoha hea kujundus ja ergonoomiline kehaasend on ainuke võimalus sundasenditest tingitud ülekoormuse vältimiseks (vt kontrollküsimumstikku kassapidajatele).

Väikekauplustes ning ehitus- ja aiatarvete kauplustes on probleemiks füüsiline ülekoormus. Töötajate vähesuse tõttu kuulub tööülesannete hulka lisaks ostjate teenindamisele ka kauba vastuvõtt, ümberpaigutamine, taara

PEAMISED OHUD:

- jalgade veenilaiendid
- alaseljavalud
- käte ülekoormus
- läbipõlemissündroom
- röövidest tingitud vigastused
- libastumised ja kukkumised (treppidel, redelitelt, laoruumides)
- esemete kukkumisest tingitud põrutused

ja kaubapakendite voltimine ja ladustamine. Sageli ei ole samal ajal kedagi kauba järele valvamas.

EMOTSIONAALNE ÜLEKOORMUS

Müüja on eelkõige suhtleja. Et päevast päeva suhelda eri vanuses, eri haridustasemega, eri soovide ja tujudega inimestega, on vaja head teeninduspsühholoogia tundmist. Koolituse saanud töötajail on lihtsam saada hakkama hea teenindamisega ja vältida läbipõlemist.

Emotsionaalne pingeline seotus ka müüja tööalaste teadmiste hulgaga. Mida spetsiifilisem ja keerulisem on toodang, mida müüja müüb, seda rohkem on tal vaja teadmisi kauba heaks tutvustamiseks. Väheste teadmistega töötaja tunneb end pidevalt ebakindlana.

Emotsionaalse ülekoormuse teket soodustab vastutus kauba ja oma tööpiirkonna eest, sageli ei ole müüja vastutus tasakaalus vastutuse täitmise võimalustega. Tööandjal

Turvaelementide eemaldamine eeldab tihti käe kasutamist haamrina. See aga avaldab liigset koormust randmetele.

Foto: Daisy Lappard

Väikepoodides kuulub töötajate vähesuse tõttu müüja tööülesannete hulka lisaks ostjate teenindamisele ka kauba vastuvõtt, ümberpaigutamine, taara ja kaubapakendite voltimine ja ladustamine, mis võib tekitada füüsilist ülekoormust.

Foto: Daisy Lappard

on vaja kriitiliselt hinnata töökeskkonda, personali hulka ja muid tegureid, mis võimaldavad kauba müümiseks vajalike tingimuste täitmist:

- **Kauba väljapanek** – kauba paigutamist ei saa kokku viia samaaegse klientide teenindamisega. Kauba ohutu ja müügikoha esteetilistele nõuetele vastav paigutamine vajab piisavalt aega ja oskusi.
- **Kauba kaitse** – mõnikord panevad tööandjad kogu vastutuse varastatud kauba eest müüjatele, sidudes kauba varguste tõttu saadud kahju nt lisatasude vähendamisega. Samas ei ole loodud müüjale reaalseid võimalusi kaupa kaitsta. Varguse või rikkumise ärahoidmine peab olema korraldatud läbimõeldult.

TERVISEMÕJUD

KÄTE- JA RANDMEVALUD

Käte ülekoormuse puhul kahjustuvad käte lihaste kõõlustused, väheneb kõõluste normaalne liikumine ja venivus, põletiku korral kahjustuvad ka närvid – eriti randmepiirkonnas, kus suhteliselt kitsal alal paikneb suur hulk

KEHALISE ÜLEKOORMUSE HINDAMISEL JÄLGI ERI ÜLESANNETEGA MÜÜJATE TÖÖKOHTI JA ARVESTA JÄRGMISI OHUTEGUREID:

- **ebamugav või staatiline asend** – pidev seismine, kükitamine, kummardumine kaugemale üle leti, keha pööramine
- **jõu rakendamine** – suure kehalise jõu rakendamine ülesande täitmiseks (kauba tõstmine, lükkamine vm)
- **korduviigutused** – ühetaolised liigutused pikema aja-perioodi vältel
- **surve kehaosadele** – käe kasutamine haamrina

KASSAS TÖÖTAMISEL ON ÜLEKOORMUST SOODUSTAVATEKS TEGURITEKS:

- korduvad samalaadsed liigutused (eriti koormus randmele ja sõrmedele),
- jõu rakendamine ühes kehapiirkonnas (koormus randmele ja küünarvarrele),
- taastumisaja puudumine.

Istumine kõrgel toolil aitab jalgu ja selga säästa. Vahelduseks seismisele paraneb istumisel jalalihaste toonust ja verevarustus ning see aitab vältida paisete ja väsimuse teket.

Foto: Daisy Lappard

OHUTEGURITE KONTROLLIMISEL ARVESTA KA TEGEVUSE PROFIILI. MÕNED NÄITED:

Ehituskaupade müük

- Taga kauba paigutus stabiilsetele alustele, et vältida varisemiseohtu.
- Kontrolli pakendite seisundit enne kauba väljapanekut – ärritavate, söövitavate vm kahjulike omadustega kaubad peavad olema vigastamata pakendites – nt purunenud kotist pudenev tsement võib põhjustada tõsiseid söövitusi.
- Hoia esmaabivahendid kättesaadavas kohas.
- Hoolditse, et töötajad teaksid, milline on esmaabi vigastuste ja kemikaalidega kokkupuute korral.
- Hoolditse, et lenduvate või tolmavate kemikaalide (ka pesemis- ja küürimisvahendite!) koristamine pakendi purunemise korral toimuks näomaski ja kaitsekindaid kandes.

Juvelide, tulirelvade, alkoholi müük

- Soovitav on töötajate väljaõpe rünnaku korral käitumiseks.
- Valvekaamerad ja hea valgustus hoone ümber aitavad töötajate turvalisusele kaasa.

Toidukaupade müük

- Kontrolli regulaarset kauba värskust, ka tagaruumis roiskuvad köögiviljad või hallitusseened avaldavad tervisele halba mõju.

Kangaste müük

- Taga sage regulaarne koristamine ja piisav õhuniiskus, et vähendada kangatolmu ja staatilise elektri mõju.

kudesid, mis on vähese ruumi tõttu väga tundlikud igasugusele survele ja mõjutusele. Randmepiirkonna närvide põsumise esimeseks tunnuseks on sõrmedesse tekkiv surisemistunne. See on üks tüüpilisemaid kahjustusi käe-randme piirkonna ülekoormamise korral, kui lõõgastumisvõimalusi on vähe ja tööasend on töökoha halva kujunduse ja õigete abivahendite puudumise tõttu halb.

JALGADE VÄSIMUS JA VEENILAIENDID

Pidev seismine on veenilaiendite tekke arvestatav ohutegur. Tegemist on kestva mehaanilise survega jalgadele.

Jalgadeveenidest liigub verisüdamepoole süvaveene pidi. Toimib verd ülespoole suruv lihaspump. Veenides olevate klappide avanemine ja sulgumine soodustab vere liikumist üles ja takistab tagasivajumist.

Pidev seismine soodustab juba iseenesest vere paiknemist jalgades. Kui inimesel on lisaks veenide klappide puudulikkus või veenide seinte nõrkus, ei ole võimalik verd maksimaalse efektiivsusega jalgadest ära juhtida, ja veenides tekib pais. Pindmised veenid, millest veri peaks liikuma süvaveenidesse, paisuvad ning moodustavad sääрте ja reite naha alla mürklikke kobaraid. Jalad väsivad kiiresti, paistetavad, valu-

MÜÜJATE OHUD

Psühholoogilised ohud:

- emotsionaalne ülepinge, mis on tingitud pidevast suhtlemisest või kaastööliste või tööandja ja töötajate vahelistest ebakõladest
- tööaeg – olenevalt asutusest varahommikust hilisõhtuni
- töö monotoonsus

Ergonoomilised ohud:

- käteliigete valud, mis on tingitud sundliigutustest (nt pakkimine, kaubakoodide sisestamine)
- pikka aega seismine – veenilaiendid, krooniline alaseljavalu
- ülakeha piirkonna ja selja ülekoormuse oht, mis on tingitud halvasti kujundatud töökohast (liiga kõrged riulid, raskuste tõstmine eri tasapindadele)

Füüsilised ohud:

- tolm, nt kanga- ja ehituspoodides
- puudulik töökohavalgustus, liiga ere, kontrastne või väsitava tonaalsusega üldvalgustus
- ventilatsiooni puudulikkus, tuuletõmbus
- ebasobiv temperatuur ja õhuniiskus
- ventilatsiooniseadmetest tingitud müra

Keemilised ohud:

- nahahaigused ja kemikaalidega kokkupuutest tingitud kahjustused (müüdavad olmekemikaalid, taimed)

Bioloogilised ohud:

- piisknakkuste oht kokkupuutel paljude inimestega

Õnnetused

- libastumisest eri tasapindadelt kukkumisest või esemete kukkumisest tingitud traumad
- vägivald röövide korral

KONTROLLKÜSIMUSTIK
KASSAPIDAJATELE

Kõigis aspektides, mille kohta küsimuse vastus on "ei", vajab töökoht korrigeerimist!

	JAH	EI
1. Kas esemed on kassalindilt kergesti kättesaadavad?		
2. Kas klaviatuur on stabiilselt kinnitatud?		
3. Kas esemetega saab töötada küünarnukikõrgusel?		
4. Kas tablo on vabalt, ilma keha pöörmata või silmi pingutamata loetav?		
5. Kas kõik ääred, millega käed kokku puutuvad, on pehmed või ümardatud, nii et käed ei peaks toetuma teravatele äärtele?		
6. Kas kõik esemed on esimese korraga lihtsalt skaneeritavad?		
7. Kas esemeid saab skaneerida ilma käsi ülemäära väänamata?		
8. Kas raskeid esemeid saab skaneerida ilma tõstmata?		
9. Kas kassalint ja skanner asuvad samal töötasapinnal?		
10. Kas skanneri pind on puhas ja kriimustamata?		
11. Kas kassapidajal on mugav seljatugi ja jalgade tugi?		

Allikas:

Foto: Daisy Lappard

Keldripoodide või täiesti maa all olevate kaubanduspindade töötajatel puudub ligipääs loomulikule valgusele. See võib põhjustada meeleolu langust.

Foto: Daisy Lappard

tavad, jalalihastes tekivad krambid. Verevoolu aeglustumine laienenud veenides põhjustab sageli veenitromboosi ja -põletikku. Tekivad vereringehäired, mis võivad põhjustada haavandite tekke.

Puhkamine ja lõõgastamine aitavad jalalihaste toonust ja seega ka verevarustust parandada ning paisu ja väsimuse teket vältida.

ALASELJAVALUD

Seismine ühes asendis suurendab pinget keha stabiliseerivates lihastes: seljas, kaelas ja õlavöötmes. Nende piirkondade lihastesse tekib pinget, mis väsitab lihaseid.

Valude tekkimises on lisaks pikaajasele staatilisele asendile oluline ka töötaja kehahoiak, lihaste üldine toonust ja treenitus. Kuna alaseljavalude all kannatavad peaaegu pooled täiskasvanutest, on üsna tõenäoline, et niigi nõrgad seljalihased sellise koormuse puhul kiiresti väsivad.

VÄSIMUS JA LÄBIPÕLEMISÜNDROOM

Selline töö, mis nõuab palju suhtlemist ja probleemide lahendamist – nii klientide kui ka töökaaslaste ja ülemustega –, väsitab töötajat emotsionaalselt.

Oskamatus ennast kaitsta, lõõgastuda ja ebameeldivatest emotsioonidest vabaneda viib kroonilise väsimuseni, mille tagajärjel võib kujuneda läbipõlemisüldroom – inimene minetab soovi ja oskuse probleeme lahendada, muutub ükskõikseks teiste emotsioonide suhtes, hakkab tundma end kasutu ja ebaprofessionaalsena. Läbipõle-

missündroom on omane just palju suhtlemist nõudvatele ametialadele.

Seetõttu on eriti neil töötajatel, kes tegelevad inimestega, kasulik osata häid suhtlemis- ja lõõgastumistehnikaid.

NAKKUSE OHT

Kuna müüjad puutuvad kokku väga suure hulga inimestega, on oht haigestuda sagedasematesse piisknakkustesse suur. Nakatumise määrab organismi vastupanuvõime. Tööandja saab töötajaid abistada kahel viisil:

1. soodustada normaalse töö- ja puhkerežiimi tagamist – töötaja peab saama tööpäeva kestel regulaarselt puhata ja soovi korral ka pikutada ning pidada söögivaheaega;
2. korraldada töötajate vaksineerimist gripi vastu.

Ülejäänud vastupidavust suurendavad tegevused – lõõgastumine, sportlik tegevus, tervislik toitumine – on töötaja enda teha.

NAHA VÕI HINGAMISTEEDE ÄRRITUS

Tolm, kemikaalid ja taimed on sagedasemad ärritajad, millega müüjad kokku puutuvad. Hingamisteede ärritajate hulka kuuluvad tolmurikas toodang – kangad, rõivad, mööbel, ehitusmaterjal –, kosmeetika, töökoha puhastamiseks kasutatav olmekeemia, taimed, lemmikloomad.

Ehituskaupade või olmekeemia osakondades peab arvestama potentsiaalse keemilise ärrituse ohuga.

KAHJUSTUVAD ELUNDSÜSTEEMID JA OHUTEGURID

Lihaste-liigeste haigused: Kaela-, õlavöötme-, randmevalu Alaseljavalu Põlvevalu	Korduvliigutused Sundasendid Ebasobiv kehaasend Pikka aega istumine või seismine Raskuste tõstmine ja jõulised liigutused Rahulolu tööga, monotoonne töö Stress Motivatsiooni puudumine
Veenilaiendid jalgadel	Pikka aega seismine
Nahaärritus, allergia	Kemikaalid – olmekemikaalid, ehituskemikaalid, taimekaitsevahendid, väetised Taimede õietolm, mahlad Kangatolm – puuvillane, villane, linane Kosmeetikavahendid – kreemid, puudrid, parfüümid
Läbipõlemissündroom	Pidev suhtlemine, oskamatus ennast säästa
Üleväsimus, emotsionaalne kurnatus	Töökoha mikrokliima – ebasobiv temperatuur, puudulik ventilatsioon, halb valgustus (nii vähene kui liigere või ärritav) monotoonne töö, suur töökoormus, limiteeritud kontroll töö üle, tööga rahulolu, madal töö selgus, madal sotsiaalne toetus.
Vigastused	Esemete kukkumine Komistamine, äralöömine Vägivald röövide korral
Nakkusoht	Sesoonsed piisknakkused – gripp, paragripp jt

OHUTU TÖÖ TAGAMINE

TÖÖTAJATE JUHENDAMINE

Tööleasumise ning uute töö- ja abivahendite kasutuselevõtmise korral tuleb läbi viia juhendamine, tutvustada töövahendite ohutut kasutamist, ergonoomilisi ja ohutuid töövõtteid.

TÖÖKOHA ERGONOOMILINE KUJUNDUS

Tööasend peab olema mugav ja võimaldama eri kehaosadele puhkust. Abiks on siin kõrge istetugi müügisaa- lis, seljatoega tool ja töötaja keha proportsioonidele vastavad tasapinnad kassas, abivahendid kauba riiulitele paigutamiseks ja kauba teisaldamiseks. Vajalik on tagada piisav puhkamise, sealhulgas lamamise võimalus tööpäeva jooksul.

Optimaalne puhkepauside hulk on 10 minutit vähemalt iga kahe tunni tagant. See on aeg, mil töötaja peab saama puhata puhkeruumis, olema töökeskkonnast väljas.

KOOLITUS JA TÖÖKORRALDUS

Suhtlemis- ja teeninduspsühholoogia koolitust vajab suhtlemist eeldaval töökohal töötaja korduvalt. Koolitus peab võrdselt hõlmama nii klientide vajadustele oskuslikult reageerimist kui ka enese säästmist. Kauba tundmine on vajalik spetsiifiliste kaupade müüjatele.

Meeskonnatöö toimib hästi, kui tööülesanded on selged,

Foto: Daisy Lappard

iga üksikut töötajat väärtustatakse ja tunnustatakse tema oskuste eest. Näiteks on pikaajal töötajal vaieldamatult kujunenud vilumus ja praktilised oskused, mida noortel töötajatel ei ole. Noored töötajad seevastu saavad silma paista värske teoreetiliste teadmistega.

Võimalusel tuleks kasutada töötajate rotatsiooni ja arvestada töötajate soovidega – mida töötaja soovib oma töökohas teha, millist vastutust võtta. ■

Töötervishoiuarsti eesmärk pole töötajat tööst ilma jätta

Siiri Rebane

Eesti Ametiühingute Keskliidu infojuht

90 protsenti töötajaist, kes on sattunud töötervishoiuarst Annika Küüdorfi vastuvõtule, tänavad doktorit saanud info eest, ülejäänud kas naeravad nõuannete peale või ütlevad, et sellisel tervisekontrollil pole mingit mõtet. Mida arvata?

“Kui räägin, et silmade kaitsmiseks tuleb kaitseprille kasutada, siis enamasti öeldakse, et ah, nagunii ei juhtu midagi,” räägib Küüdorf. “Aga kui firmas on juhtunud mingi õnnetus, näiteks autohoolduses mutter kellelegi silma lennanud, siis lõpetatakse töötamine ilma kaitseprillideta ning hakatakse kaitsevahendite vajalikkusesse uskuma ja neid kasutama.”

TERVISEKONTROLL VÄHEMALT KOLME AASTA JÄREL

Tööandja peab laskma oma töötajate tervist kontrollida mitte harvemini kui kolme aasta järel. Töötervishoiuarst annab hinnangu, millal inimene peaks tagasi tulema. “Kolme aasta pärast kutsume tagasi väga hea tervisega ja enamasti arvutiga töötavad töötajad, suurem osa peab kiiremini tulema,” ütleb Küüdorf. Sageli on inimestel tervisega probleeme, mis ei pruugi olla tööst tingitud, küll aga võivad süveneda seoses tööga, mida nad teevad, mistõttu nende läbivaatus tuleb teha varem kui kolme aasta pärast.

Selle kohta pole Eestis standardit kehtestatud, milliste tööde tegijad milliseid uuringuid vajavad, aga vähemalt Viruplatsi Arstikeskus, kus dr Küüdorf töötab, püüdleb sennapole, et töötervishoiuarsti juurde tulnule tehtaks just need uuringud, mida tema töö iseloom ja ohutegurid vajavad. Näiteks keevitajale, kes on päevast päeva metallitolmu ja suitsu käes, on vaja teha kopsude uuringud, kõrgustes töötajail tuleb lisaks tavalisele kliinilisele vereuuringule kontrollida ka veresuhkrut, nägemist ja tasakaalu ning teha südame EKG. On juhtunud, et uuringute järel peab tõdema, et inimene ei sobi tervise tõttu oma ametisse, kuigi on seni hästi hakkama saanud. Näiteks I tüüpi diabeetikule on raske füüsiline töö ja töö kõrgustes vastunäidustatud, ta ei tohi olla ka professionaalne sõidukijuht.

Töötervishoiuteenuse osutajad pakuvad erinevaid teenuseid. Näiteks tehakse uuritavatele vereproov ja südame EKG-uuring, mõõdetakse vererõhk, kontrollitakse silmade ning luu- ja lihaskonna seisukorda, võidakse mõõta veresuhkru ja kolesterooli sisaldust jm. Kliendiga vesteldes püüab töötervishoiuarst saada võimalikult põhjaliku

pildi uuritava eelnevatest haigustest, praegusest seisundist ja ohuteguritest, et siis vajadusel määrata lisauuringud. Näiteks külma käes töötajail tuleb teha uriinianalüüs, et saada pilt neerude seisukorrast, kemikaalidega kokku puutujail uuritakse lisaks verele ka maksanäitajaid. EKG-uuring tehakse alati, kui töötaja töökoormus on suur ja kui on tegemist vanema inimesega (üle 55 aasta).

Töötervishoiuarst esitab tööandjale tervisekontrolli otsuse: kas töötaja võib töötada sel ametikohal ja kui ei või, siis millised on vastunäidustused. Kui töötaja tervisega pole kõik korras, teatab arst tööandjale, milliseid töid ja millise koormusega võib töötaja teha. “Me ei kirjuta, et vererõhk on kõrge, vaid et see töötaja ei või teha rasket füüsilist tööd või et tuleks võimaldada tal pool päeva istudes ja pool päeva seistes töötada või et võiks vähendada

Mõnikord peab Küüdorf oma patsientidele tõsiselt ütleva, et kui nad ennast ravima ei hakka, läheb tööandjale otsus töötamise keelamise kohta.

töökoormust,” selgitab Küüdorf. “Muidugi arutame selle kõik inimese endaga enne läbi.” Tervisehäire puhul suunatakse patsient kõigepealt ravile ja kui see on edukas, saab inimene endistviisi edasi töötada.

KÕIGILE KÕIK AMETID EI SOBI

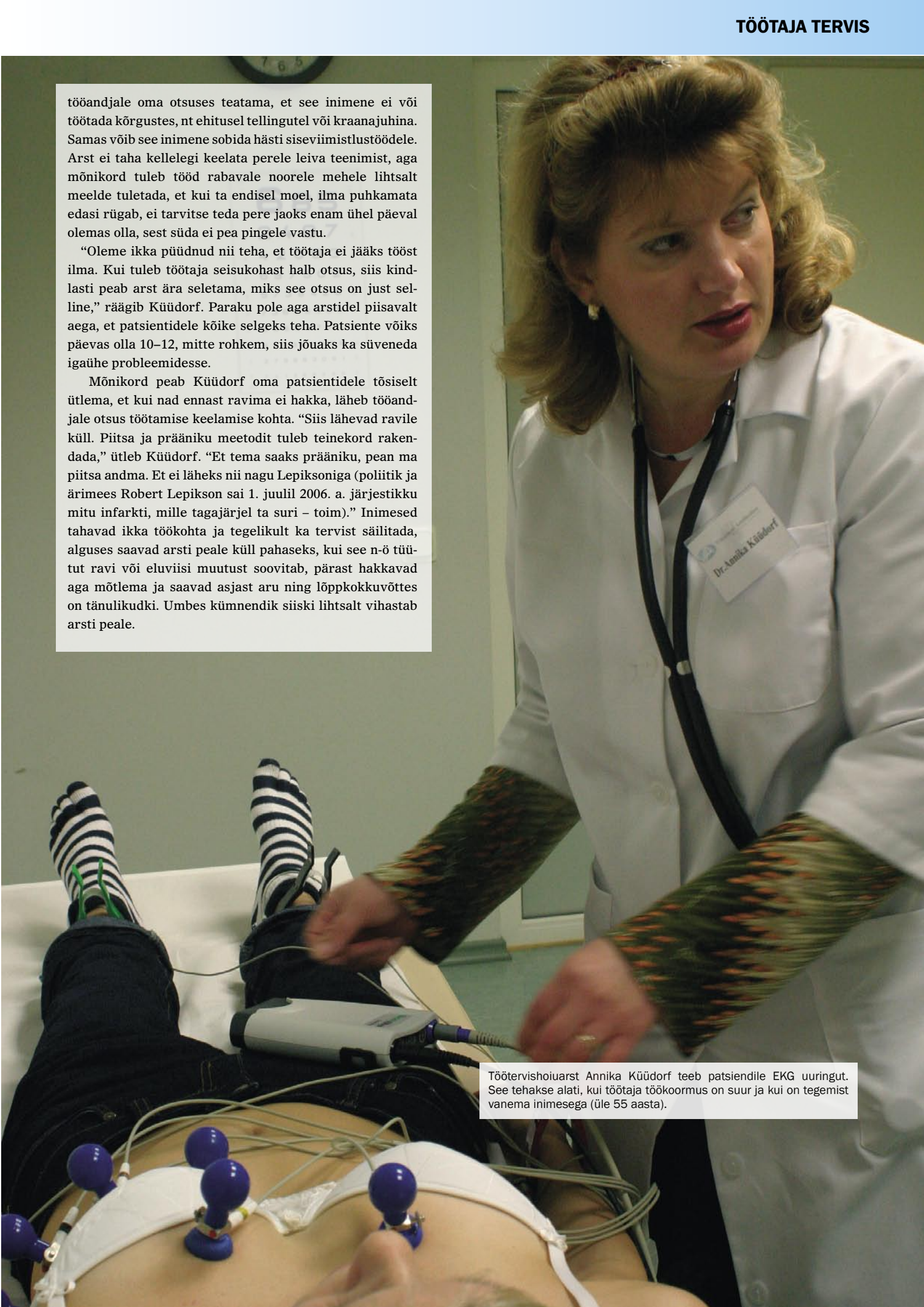
On ka olukordi, kus töötervishoiuarst on sunnitud teatama tööandjale, et inimene ei tohi töötada sel ametikohal, sest võib tööd tehes osutada ohtlikuks nii endale kui teistele. Lõppkokkuvõttes on see otsus kasulik ka inimesele endale, ükskõik kui armas see amet talle ka pole. “Ma ei saa anda otsust, et inimene tohib töötada, kui esineb tõsine vastunäidustus töötamiseks. Ma riskin enda kui arsti maine ja litsentsiga, kui inimesega midagi juhtub,” ütleb Küüdorf. “Töötervishoiuarsti eesmärk pole inimest töölt ära võtta. Tema eesmärk on, et inimene püsiks terve ja töövõimeline.” Enamasti pole ka tööandja huvitatud töötaja lahtilaskmisest, ikka püütakse vastu tulla, näiteks vähendada koormust või muuta tööülesandeid.

Näiteks kui mees näeb vaid ühe silmaga, peab doktor

tööandjale oma otsuses teatama, et see inimene ei või töötada kõrgustes, nt ehitusel tellingutel või kraanajuhina. Samas võib see inimene sobida hästi siseviimistlustöödele. Arst ei taha kellelegi keelata perele leiva teenimist, aga mõnikord tuleb tööd rabavale noorele mehele lihtsalt meelde tuletada, et kui ta endisel moel, ilma puhkamata edasi rügab, ei tarvitse teda pere jaoks enam ühel päeval olemas olla, sest süda ei pea pingele vastu.

“Oleme ikka püüdnud nii teha, et töötaja ei jääks tööst ilma. Kui tuleb töötaja seisukohast halb otsus, siis kindlasti peab arst ära seletama, miks see otsus on just selline,” räägib Kүүdorf. Paraku pole aga arstidel piisavalt aega, et patsientidele kõike selgeks teha. Patsiente võiks päevas olla 10–12, mitte rohkem, siis jõuaks ka süveneda igäihe probleemidesse.

Mõnikord peab Kүүdorf oma patsientidele tõsiselt ütleva, et kui nad ennast ravima ei hakka, läheb tööandjale otsus töötamise keelamise kohta. “Siis lähevad ravile küll. Piitsa ja prääniku meetodit tuleb teinekord rakendada,” ütleb Kүүdorf. “Et tema saaks prääniku, pean ma piitsa andma. Et ei läheks nii nagu Lepiksoniga (poliitik ja ärimees Robert Lepikson sai 1. juulil 2006. a. järjestikku mitu infarkti, mille tagajärjel ta suri – toim).” Inimesed tahavad ikka töökohta ja tegelikult ka tervist säilitada, alguses saavad arsti peale küll pahaseks, kui see n-ö tüütut ravi või eluviisi muutust soovitab, pärast hakkavad aga mõtlema ja saavad asjast aru ning lõppkokkuvõttes on tänulikudki. Umbes kümnendik siiski lihtsalt vihastab arsti peale.

Töötervishoiuarst Annika Kүүdorf teeb patsiendile EKG uuringut. See tehakse alati, kui töötaja töökoormus on suur ja kui on tegemist vanema inimesega (üle 55 aasta).

Küüdorfi hinnangul oskavad inimesed järjest rohkem välja tuua vaevusi, mis võivad olla nende tööst tingitud – näiteks selja- või randmevalusid. Mõnda vaevust ei osata aga siiski oma tööga seostada, olgu see ülepingest tekkinud peavalu või kõrgeenenud vererõhk. Aga hea on seegi, et inimene üldse muutusi oma tervises seisundis märkab, küll siis arstiga koos arutades ka põhjusteni jõutakse.

PALJUDEL VALE AMET

Küüdorf on üsna palju pidanud tõdemä, et inimene on valinud oma tervise seisukohast vale elukutse, aga ta ei pane seda süüks mitte neile inimestele, vaid haridussüsteemile. Kutseuunitlust meil peaaegu pole ja lastevanemate teadmised on tööst tekkida võivate terviseprobleemide osas kasinad, sest neidki pole keegi vastavalt harinud. On tulnud ette, et automehaanikuks, kes peab töötama auto all, on õppinud kahemeetrine noormees või õmblejaks astmaatik, kes on allergiline tolmu ja kemikaalide vastu.

Kõige rohkem traumade ja kutsehaiguste riske on metalli- ja puidutööstuses, ehituses, metsatööl, põlluma-

janduses. Ka kergetööstuses töötamine pole kerge – seal on luu- ja lihaskonna ning silmade probleemide tekke oht ning kui tööruumid on liiga kuumad, on eelsoodumuse korral ohus ka süda. Ületöötamisest tingitud riskid, sh psühholoogilised vaevused, ohustavad kõiki töötajaid, kes ei oska puhata, olenemata erialast.

Kutsehaigustest on levinuimad ülekoormushaigus, kuulmiskahjustused ja vibratsioonitõbi. Need haigused on enamasti nõukogude aja pärand, mil masinad olid viletsad ja ei kasutatud isikukaitsevahendeid, ütleb Küüdorf. Kahjuks ei kasutata neid praegugi piisavalt, näiteks kõrvaklappe või -trophe müra vastu.

Külma käes töötajail tuleb teha uriinianalüüs, et saada pilt neerude seisukorrast.

41 AASTAT ÕMBLUSTÖÖD

Kutsehaiguse kahtlusega oli suvel kutsehaiguste kliinikus uuringutel 57aastane Helje (nimi muudetud), kes on 41 aastat õmblejana töötanud, 25 aastat nõo-paugumasiinal ja 10 aastat nõõpimise masinal, muud masinad lisaks. Igaüks neist masinaist ju müriseb ja teatud määral on see kuulmistki kahjustanud, aga kliinikusse sattus Helje valutavate käte pärast.

Kümme aastat tagasi hakkas staažikas õmbleja tundma, et kududes või heegeldades surid kaks sõrme ära. Korra mainis seda ka arstile, aga tookord sinnapaika see jäi. Umbes neli aastat tagasi oli suremise tunne juba kogu käe ulatuses, aga ega naine siis ka kohe arsti juurde läinud, lihtsalt vaikselt kannatas päeval valu ja öösel suremistunnet kätes, mille tõttu pidevalt üles ärkas. Kahe aasta eest võttis Helje arsti külastamise siiski ette ning siis tehti ta kätele operatsioon, mis tõi hea seisundi umbes pooleks aastaks. Valud tulid tagasi.

Ega valutavate kätega pole õmblemine naljaasi. Viimase aasta jooksul on Helje vaid ühel kuul suutnud täita 70 protsenti normist, kõigil teistel kuudel jäi protsent 50

kanti või isegi alla selle. Normitaitja saab palgapäeval kätte 4000 krooni ringis, poole vähem tehes on ka tasu vastavalt väiksem.

Kui Helje valutavad käed kord ühe ametiühinguaktivistiga jutuks tulid, soovitas see uurida, kas pole mitte kutsehaigusega tegemist. Sama oli paar aastat tagasi oletanud ka töötervishoiuarst. Tütre pealekäimisel hakkas Helje sel aastal asjaga lõpuks tegelema ja nii oligi ta suveks kutsehaiguste kliinikus. Ajaks, mil Heljega juttu ajasime, polnud uuringute tulemused veel teada.

Ega Helje tegelikult ei taha, et tal kutsehaigus tuvastataks, tegelikult tahaks ta ikka kuni pensionini tööl edasi käia, kas või osalise koormusega. Ja kõigepealt tahaks muidugi, et käed korda saaks, et valust lahti saaks.

Helje ütleb, et käed on tal nõrgad olnud eluaeg, seda teab ta juba lapsepõlveaegsetest võimlemistundidest. Mine tea, kuidas oleks läinud, kui 16aastane Helje oleks enne elukutse valikut asjaliku kutsenõustaja juurde sattunud. Aga see on nüüd tagantjärele tarkus. Praegu jääb Heljele vaid paranemist soovida. ■

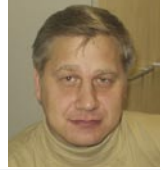
41-aastase staažiga õmbleja hakkas ühel päeval tundma, et kududes surid kaks sõrme ära. Et naine kohe abi ei otsinud, levis suremise tunne ajapikku üle kogu käe. Kuigi ekspertiisi tulemused ei ole veel teada, on suure tõenäosusega tegemist kutsehaigusega.

Põllumajanduses juhtub raskeid tööõnnetusi

Kalmer Kärblane

Tartumaa Tööinspeksiooni inspektor tööõnnetuste uurimise alal

Tänaseks on põllumehel saak koristatud ja põllud küntud. Paljudele jätkus eurotoetusi ja ka tehnikat on uuendatud. Kõige selle positiivse kõrval pidi aga nii mõnigi töömees kiirel tööajal veetma päevi haiglavoodis. Peatun siinkohal mõnel sel aastal Lõuna-Eesti põllumajandusettevõtetes juhtunud tööõnnetusel.

ÄKE KUKKUS TÖÖTAJALE SELGA

Selle aasta aprillis sai ettevõtte töötaja töökorralduseks libistada kesapõldu. Tema käsutusse anti ratastraktor T-150 K, mille taha ta haakis 8 meetri laiuse tasandusäkke L-654. Transportasendis on äkkel üles tõstetud mõlemad külkseksioonid. Jõudes põllule, väljus töötaja traktori kabiinist ja avas käsitsi külkseksioonide lukustid. Vasakpoolne seksioon kukkus mehele peale, vigastades raskelt töötaja jalga ning selga. Parempoolne seksioon ei kukkunud kohe alla, sest see oli kaldes. Õnneks asus õnnetuskoht vahetult tee ääres ja kannatanu sai peatada möödasõitva auto. Auto juht helistas kiirabisse ja kiirabi toimetas kannatanu Tartu Ülikooli Kliinikumi Maarjamõisa haigla traumapunkti.

Uurimisel tekkis küsimus, miks ikkagi äkke seksioon kannatanule selga kukkus. Töötaja väitis, et äkke silindris puudus õli. Traktor läks kevadel esimest korda põllule ja enne seda oli olemasolu äkke süsteemis ei kontrollitud.

Tööandjale väitis töötaja, et oli unustanud lülitushoova sisse. Kumbagi väidet aga kontrollida polnud võimalik, sest õnnetusest sai tööinspeksioon teada alles siis, kui traktor oli vahepeal juba töös olnud.

Ettevõttel puudus töövahendi ohutusjuhend. Alles uurimise käigus nõuti see tootjafirmalt välja. Juhendist selgus, et külkseksioonide lukustitel peavad olema juhtimisnöörid, mille üks ots asub traktori kabiinis. Traktorit juhtinud tööline avas aga lukusteid käsitsi, lukustite kohese sulgumise vältimiseks asetati lukusti ja raami vahele metallplaat. Seega kasutati töövahendit tööohutusnõudeid rikkudes ja seati töötaja ohtu.

Arvestades eeltoodut, muutusid õnnetuse seisukohalt teisejärguliseks ka töötaja selgitused sisselülitatud lülitushoova või õli puudumise kohta. Tasandusäkke seadmiseks transpordiasendist tööasendisse ei oleks pidanud kabiinist väljumagi. Külkseksioonide lukustid oleks pidanud avama juhtimisnööride abil. Õnnetus juhtus seetõttu, et töötajal puudus selge teave, kuidas töövahendit ohutult kasutada. Puudus määruse "Töövahendi kasutamise töeteravishoiu ja tööohutuse nõuded1" §-s 1 lõikes 7 ettenähtud ohutusjuhend. Töötaja kasutusse antud töövahend ei sobinud tööülesande täitmiseks.

Alati tuleb koostada töövahendi ohutusjuhend ja tutvustada seda töötajatele.

KÜLVIK SÕITIS ÜLE ABITÖÖLISE

Maikuu oli ühel ettevõttel plaanis teravilja külvamine. Tööülesanne anti kolmele töötajale, kes sõitsid põllule kahe traktoriga – üks oli laadimistraktor ja teine Valtra T-1704, mille taha haagiti külvik Kongskilde. Põllul külvik laaditi ja kaks töölist jäid tühjentatud seemnekotte kokku korjama. Traktor sõitis eemale, külvi alustamiskohata põllu nurgas. Külviku õigele reale seadmiseks pidi traktorist esmalt sõitma ca 10 m edasi ja siis ca 12 m tagurdama, et masin oleks sirgelt külvireal. Manöövril tehes oli ta veendunud selle ohutuses, sest külvi alustamiskohta sõites

Foto: Tartumaa tööinspeksioon

Äke kukkus töötajale selga töövahendi ohutusnõuete rikkumise tõttu.

Foto: Tartumaa tööinspeksioon

Kuna külviku taga toimuv ei ole traktorijuhile nähtav, tagurdas ta kogemata üle abitöölise.

oli talle nurk nähtav ja seal ei olnud kedagi. Traktori kabiinist on näha ainult külviku esimesed rattad ja seemendid, külviku taha sealt ei näe. Tagurdades tundis traktorist nõksatust ja nägi, et oli sõitnud külviku ratastega üle abitöötaja. Juht seiskas kohe masina, väljus kabiinist ja aitas kannatanu rataste alt välja. Ta pani kannatanu põlluservale istuma ja tõi traktori kabiinist esmaabivahendid. Kannatanul jooksis suust ja kõrvast verd. Kohe helistati ettevõtte juhatajale, kes kutsus sündmuskohale kiirabi. Kiirabi saabus ca 15 minuti pärast ja kannatanu toimetati TÜ Kliinikumi Maarjamõisa haigla traumapunkti.

Kannatanu sõnul läks ta külviku juurde selleks, et kinnitada selle külge ämber, millega tasandatakse külvikusse lastavat vilja. Õnnetus juhtus seetõttu, et tema asukoht ei olnud traktoristi vaateväljas. Tagurdamise tulemusena kukkus kannatanu maha ja jäi külviku rataste alla.

Kannatada saanud töötaja oli ettevõttes tööl suulise lepingu alusel tähtajalise töö tegemiseks. Ettevõttes olid koostatud ning kinnitatud mehhaniseeritud põllutööde ja mineraalväetistega töötamise ohutusjuhendid. Konkreetse külviku ohutusjuhend puudus. Kuna töötaja oli tööl suulise lepingu alusel, polnud tööandja vastavaid juhendeid talle tutvustatud. Masinate liikumisest tingitud riskid olid maandamata, sest juhendid seda ei käsitlenud.

Antud õnnetuse oleks võinud ära hoida, kui traktori tagurdamisel hakanuks tööle automaatne helisignaal või külviku kõrval seisnud teine tööline oleks kätega traktoristile viibanud.

Siit moraal: **maanda riskid, ära kasuta juhutööjõudu, sõlmi kirjalik tööleping!**

TÖÖTAJA JÄI JALGAPIDI KINNI

Piimakarja kasvatamisega tegeleva firma töötaja tööülesandeks oli söödamikseriga *Optimix Perfect Feed* veiste sööda ettevalmistamine. Tööprotsess oli järgmine: tõstukiaga tõstetakse silopall mikserisse, seejärel lisatakse traktori kopaga puisteained (jahud) ja käsikühvliga mineraalid ning käivitatakse traktori abil söödamikser. Töotsükkel kestab ca 1,5 tundi. Pärast seda viiakse valmissööt lauda otsa juurde, kus lastakse segu maha. Sealt transporditakse see traktoriga T-16 loomadele ette.

Töötaja purustas mikseriga esimese silopalli, tõi ta tõstukiaga kohale järgmise silopalli ja tõstis selle söödamikseri kohale. Siis väljus ta traktori kabiinist ja ronis söödamikseri tagumise serva peale, et ära lõigata silopalli ümbrisev kile. Kui töötaja kilet lõikas, lagunes silopall laiali ja töötaja parem jalg jäi palli ning söödamikseri teo vahele. Õnnetust märganud töökaaslane aitas kannatanul jala kätte saada ja toimetas ta koju. Tööandjat nad väidetavalt juhtunust ei informeeritud. Kodu hakkas kannatanu jalg valutama ning poeg viis ta esmalt Elva haiglasse ja sealt edasi TÜ Kliinikumi Maarjamõisa traumapunkti, kus tuvastati parema jala raske vigastus.

Ettevõtte juhttöötajate sõnul oli töötajaid juhendatud, et silopall tuleb vabastada kilest ja nõõrist (ka võrgust) mikseri kõrval, enne selle ülestõstmist mikseri kohale, ükski juhendatud

tööprotsessi aga ei hõlmanud. Kannatanu sõnul tingis tema õnnetuseni viinud käitumise asjaolu, et sageli on silopallid õhulised ja vahel ka märjad ning seetõttu vajuks silopall mikseri kõrval kohe laiali. See aga tähendaks, et silopalli peaks käsitsi mikserisse tõstma.

Uurimise käigus selgus lisaks, et söödamikseri tagumisest avausest oli ligipääs alumise lõiketeoni. Eemaldatud oli juurdepääsu tõkestav kaitse, millele viitasis puuduva detaili hinged. Seega ei olnud masin tootja ettenähtud komplekteeritusega. Kui masinal oleks tõke ees olnud, ei oles saanud mees sinna peale ronida ning õnnetus oleks jäänud juhtumata.

Kannatanul puudus tööleping, kuid vaatamata sellele asus tööinspeksioon seisukohale, et faktiliselt oli tööandja lubanud ta tööle, allutades ta enda kontrollile ja juhtimisele – töötaja töötas selgelt tööandja huvides. Vastavalt “Eesti Vabariigi töölepingu seaduse” § 28 lg 2-le on tegelikult tööle lubamine tööandja poolt võrdsustatud töölepingu sõlmimisega, sõltumata töölepingu vormistamisest.

Õnnetuse põhjustasid asjaolud, et töötajale anti tööülesanne töövahendil, millel ei olnud pääs õhualale tõkestatud, töötaja oli juhendamata ja ettevõttes puudus mikseri ohutusjuhend. Kaks nädalat hiljem leidis sama masinaga aset taas õnnetus, mis lõppes töötaja surmaga.

Tööandja peab tagama töövahendite nõuetepärase seisukorra! ■

Foto: Tartumaa tööinspeksioon

Söödamikseri tagumisest avausest oli ligipääs alumise lõiketeoni kuna juurdepääsu tõkestav kaitse oli eemaldatud.